

DATE ISTORICE PRIVIND DEZVOLTAREA MEȘTEȘUGURILOR DIN JUDEȚUL BACĂU (SEC. XVIII-XX)*

Feodosia Rotaru

Historical data concerning the development of the workmanship in Bacău area Abstract

In this article the author bring forward in the light of the historical documents, the different folk workmanships practised in Bacău area during the XVIII-XX century.

Key Words: *Workmanship, chatagraphy, woodworking, clayworking, stoneworking, metalworking*

Cuvinte cheie: *meșteșugar, catagrafie, olar, pietrar, fierar*

Manifestările omului, ca ființă creatoare de valori materiale și spirituale, datează încă din paleolitic. Dacă apariția omului pe pământ este semnalată prin existența uneltelor, trebuie spus că acesta „are nevoie de unelte ca să-și asigure hrana și adăpostul”¹. Încă de atunci au existat oameni care s-au remarcat prin iscusință și pricepere în confecționarea unor unelte necesare lui și celorlalți membrii ai comunității.

Probabil „primele unelte erau bucățile de lemn, de os sau de piatră, foarte ușor ascuțite sau adaptate pentru a fi prinse cu mâna, după factura sau mărimea lor. Toate uneltele de lemn sunt iremediabil pierdute. În privința celor mai vechi unelte de piatră (pietrele de prund), ele nu se deosebesc de loc prin aspectul lor de producțiile naturale, cum ar fi pietrele crăpate de ger sau căldură, sau lovite unele de altele de un torent vijelios”².

Primele unelte făurite de om, răspundeau probabil unor multiple întrebuniări, slujind concomitent ca arme și ca unelte. Până și silexul, „cea mai bună materie naturală”, este greu de lucrat cum se cuvine³.

Toate grupurile din paleoliticul superior „știau să-și făurească unelte variate, adaptate unor scopuri precise; creează chiar și unelte pentru făurit unelte; prelucrează osul și fildeșul cu aceeași îndemănare ca și silexul”⁴.

Specializarea s-a făcut în timp, diferit de la o seminție la alta, de la o ramură de

---

* Textul prezentului articol va fi inclus în lucrarea **Meșteșuguri populare tradiționale din Județul Bacău. Portrete de meșteri**.

¹ V. Gordon Childe, **Făurirea civilizației**, București, Editura Științifică, 1966, p. 66.

² **Ibidem**, p. 66.

³ **Ibidem**, p. 67.

⁴ **Ibidem**, p. 74.

producție meșteșugărească la alta, în funcție de condiții specifice.

Sedentarizarea populațiilor a avut drept consecință reducerea aportului produselor procurate direct din natură prin intermediul culesului din natură, vânatului și pescuitului. Pământul a început să fie cultivat sistematic, unele animale au început să fie domesticate și crescute în gospodărie pentru satisfacerea nevoilor de hrană sau de îmbrăcăminte ale comunităților respective.

Se poate afirma, fără a greși, că încă din neoliticul dezvoltat „unii membri ai colectivităților umane își însușiseră, pe lângă știința epocii despre lucrarea pământului ori despre creșterea animalelor, și pe aceea a confecționării unor produse meșteșugărești”⁵.

Iau naștere astfel cele două ocupații de bază, nespecializate, agricultura (incluzând și pomicultura și viticultura) și creșterea animalelor. Din aceeași categorie face parte și lucrul la pădure, practicat și ca o metodă de dobândire de noi terenuri cultivabile. Concomitent coexistă, ca ocupații secundare, vânătoarea, pescuitul, culesul din natură și albinăritul.

Apar acum și o serie de ocupații casnice, necesare satisfacerii cerințelor zilnice ale traiului: prelucrarea produselor alimentare, pregătirea hranei, prelucrarea fibrelor textile și confecționarea îmbrăcăminte.

Ocupațiile specializate, adică meșteșugurile, apărute încă de timpuriu, sunt legate de prelucrarea resurselor naturale și a materiilor prime obținute prin practicarea ocupațiilor de bază, menționate deja.

Cercetările arheologice au demonstrat faptul că practicarea unor meșteșuguri se făcea încă din neolitic, continuitatea practicării lor fiind apoi menționată în izvoarele scrise ale perioadei medievale.

Orice țaran a prestat dintotdeauna și activități tehnice, El avea un sistem de cunoștințe care îi permiteau să lucreze pământul, să crească animale, dar și să-și facă o parte din uneltele de muncă, să-și dureze o locuință, să-și confecționeze mobilierul, să-și confecționeze hainele sau piesele textile pentru interior.

Existau și obiecte pentru confecționarea cărora se cerea o anumită pregătire și o practică îndelungată. „Astfel, nu oricine poate ciopli piatra pentru temelia, pentru ușorii, pentru cadrele de la ferestre ale unei biserici; nu oricine poate face o cruce de cimitir,... nu oricine poate face marginile unei fantăni,... Nu oricine poate face măcar o roată, nu oricine poate săpa o albie, o covată, nu oricine poate ciopli un sicriu... Astfel satele noastre avură neîntrerupt: pietrari, lemnari, covătari, rotari”⁶.

Meseriașul s-a definit „prin cunoștințele mai perfecționate în ceea ce privește executarea operațiilor de transformare și prelucrare a diverselor materii prime; prin utilizarea unor tehnici de lucru și a unor unelte mai evoluat și mai adecvate țelului

⁵ Gh. Iordache, **Ocupații tradiționale pe teritoriul României. Studiu etnologic**, vol. III, București, Editura Academiei Române, 1996, p. 9.

⁶ N. Iorga, **Istoria românilor în chipuri și icoane**, vol. III, **Negoțul și Meșteșugurile în trecutul românesc**, București, Minerva, 1906.

urmărit («după unelte se cunoaște meșterul»- zice românul); printr-o îndemănare superioară – datorită însușirilor native și plusului de exersare, de cultivare a acestora («meșteșugul vreme cere, nu se învață din vedere» – glăsuiește un alt proverb românesc)...; prin confecționarea unor obiecte de o calitate mai bună; prin aceea că producția depășea cerințele propriei gospodării, iar surplusul era destinat schimbului pe alte categorii de produse sau pe bani»⁷.

Meșterul din lumea satului rămânea toată viața țăran. Niciodată el nu renunța total la munca câmpului sau la creșterea animalelor din gospodărie. Este adevărat totuși și faptul că, în unele cazuri, au existat și meseriași care din cauza numeroaselor solicitări, participau doar sporadic la muncile câmpului. Aceste situații reprezentau excepția, nu regula. În societatea tradițională, meseria era văzută ca „o brătară de aur”, fiind o importantă sursă de asigurare a existenței. Meșterii se bucurau de stimă și prețuire în comunitățile unde trăiau. Este un lucru știut că, practicarea meseriilor a precumpănit în satele din zonele submontane și deluroase ale țării, „unde a existat pe vremuri o mai densă populație – comparativ cu regiunile de câmpie –, unde se găsea materie primă pentru o gamă mai întinsă de asemenea îndeletniciri, unde populația se bucura de o mai mare securitate în fața primejdiilor și unde terenurile agricole erau, în egală măsură, insuficiente și necorespunzătoare pentru asigurarea în întregime a hranei oamenilor...”⁸.

În apropierea unor astfel de așezări se aflau din abundență o serie de resurse naturale: lemn, lut, fier, piatră, blăni, piei, fire vegetale (in, cânepă etc.), fire animale (lână, păr etc.). Cu timpul, pe parcursul evului mediu, au apărut și sate specializate în anumite meșteșuguri, fapt favorizat și de existența unor piețe permanente, aflate în vecinătate, sau „a unui centru economic în care se organizau periodic nedei, târguri de țară, bâlciuri, iarmaroace. Aceste prilejuri înlesneau desfacerea produselor meșteșugărești și adeseori constituiau un loc potrivit pentru un schimb direct cu produse cerealiere, de care familiile meșteșugărești duceau lipsă”⁹.

Vechimea precum și continuitatea practicării meșteșugurilor populare pe teritoriul României este confirmată și de terminologia tradițională, numeroase cuvinte fiind de origine latină și din vechea slavă.

În perioada medievală, țăranii care locuiau pe moșiile boierești sau pe cele ale mănăstirilor și care practicau unele meșteșuguri aveau obligația de a plăti stăpânului anumite taxe sau de a presta un număr de zile de muncă în folosul acestuia.

Specializarea meșterilor în evul mediu este demonstrată de o serie de documente deja publicate. Cu siguranță, în epoca medievală, în ținutul Bacău trebuie să fi existat numeroși meșteri care trăiau la sate, prin orașe sau la curțile boierești. Documentele rămase din epocă nu fac referiri certe la meșteșugari din această zonă

⁷ Gh. Iordache, *op.cit.*, p. 10.

⁸ *Ibidem*, p. 11.

⁹ Nicolae Dunăre, *Răspândirea satelor specializate în meșteșuguri populare pe teritoriul României*, în *Cibinium*, 1967-1968, p. 30.

geografică.

Abia pentru feudalismul târziu informații cuprinzătoare ne sunt oferite de o serie de catagrafii fiscale care au fost făcute începând cu sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Catagrafiile erau documente alcătuite în vederea impunerilor fiscale. Ele se alcătuiau o dată la șapte ani. După ce se făcea înregistrarea tuturor locuitorilor care trebuiau să plătească capitația, se făceau liste speciale unde erau înscrși negustorii creștini, precum și toți meserașii înscrși în bresle¹⁰.

În **Catagrafia** alcătuită de autoritățile rusești în anii 1772-1774 sunt menționate meserii legate de prelucrarea lemnului (rotari, dogari, bărdași, butucari, stoleri, blidari, lădari, teslari, sitari, fusari, șindrilar, scripcari, cofari), meseria de olar, meserii legate de prelucrarea peilor în vederea confecționării îmbrăcăminte, încălțămintei și a căciulilor (cojocari, blănari, ciubotari), fierari („herari”), piertari („chetrari”), meserii legate de confecționarea unor pânzeturi sau stofe (pânzari, abăjeri, pâslari, sucământari, mătasari), cheptănari etc.¹¹.

În documentul amintit sunt sate unde nu găsim menționat nici un meșter, dar sunt și multe sate unde erau numeroși meșteri care practicau diverse meserii. Vom aminti doar câteva din localitățile în care găsim un număr mai mare de meșteri și mai multe meșteșuguri practicate atunci.

În satul Fântânele, din ocolul Bistriței de jos, la un număr de 85 de case erau 3 ciubotari, 2 olari, 3 pâslari, 1 rotar, 1 morar, 1 podar și 1 păscar¹².

În satul Valea Seacă, la un număr de 103 case, găsim 3 dogari, 1 cocier, 1 stoler, 1 olar, 1 cojocar, 1 ciubotar, 2 curălari, 1 croitor, 1 ciurar, 1 rotar și 2 morari¹³.

La Faraoani, la 154 de case găsim un număr de 10 ciurari¹⁴. Putem deci afirma că la vremea respectivă avem aici un sat specializat.

În satul Dărmăneștii, la un număr de 104 case, găsim 4 cojocari, 2 pâslari, 1 tăbăcar, 1 ciubotar, 1 stoler, 1 lăcătuș și 1 morar¹⁵.

La Doftana întâlnim câte 1 dogar, 1 blidar, 1 croitor, 1 ciubotar, 1 morar și 2 rotari¹⁶, pentru ca în satul Plopul, alături de 3 cojocari și 1 morar să găsim și 1 cheptănar¹⁷.

Exemplele ar putea continua, dar considerăm că ceea ce a fost de demnstrat s-a făcut deja.

Într-un alt document de la începutul secolului următor, **Condica liuzilor** din anul 1803, vedem că sate întregi erau specializate într-un anume meșteșug. În ținutul

¹⁰ N. Corivan, **Organizarea financiară a Moldovei de la 1832 la 1849**, în *AIIAI*, 1965, p. 155.

¹¹ **Moldova din Epoca feudalismului**, vol. VII, partea II, **Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774**, Chișinău, Editura Știința, 1975, p. 289-355.

¹² **Ibidem**, p. 289-290.

¹³ **Ibidem**, p. 294-295.

¹⁴ **Ibidem**, p. 295-296.

¹⁵ **Ibidem**, p. 318-319.

¹⁶ **Ibidem**, p. 319-320.

¹⁷ **Ibidem**, p. 320.

Bacău 38 de sate erau specializate în cărăușie, 4 în producerea de cherestea, 14 în butnărie, 1 în confecționarea de draniță și 7 în extragerea păcurii¹⁸.

Dintre satele specializate în butnărie amintim doar: Ungurii ot Mărgineni, Giosăni, Sohodolul, Valea Seacă, Cleja, Drăgugeștii, Poiana, Gropile, Mănăstirea Cașinul, iar dintre cele care produceau cherestea amintim: Tămașu, Văsiești, Leurda. Produse de butnărie se produceau și în alte sate din actualul județ Bacău care la aceea dată aparțineau de ținutul Tecuci: Nănești, și Vultureni.

Situația este identică și în cazul cherestelei, care se producea la Viforăni, Nănești, Pancești, Gura Răcătăului, Cornii, Scărișoara, Petrești, Mărăști, Medeleni, Găiceana, Negulești, Vultureni, Colonești.

Păcură se extrăgea din sate ale Ocolului Tazlăul Sărat: Leurda, Plopul, Prăjăștii, Lucăceștii, Moineștii.

Satul unde se producea dranița era Mănăstirea Cașinul, iar sătenii din Medeleni produceu funii¹⁹.

Dintr-o statistică pe anul 1830 aflăm că în fostul ținut Bacău erau numeroși meseriași: curelari, blănari, ciubotari, croitori, jocari, tăbacari, pălărieri, mungii (lumânărari), boiangii, bărbieri, pitari, pascari, tălpărari²⁰.

Un alt document, de la 1832, privitor la „industria” orașelor și târgurilor ținutului Bacău, notează un număr de 48 de ateliere în cele patru așezări urbane existente. Erau 2 ateliere pentru lumânări (la Bacău și Târgu Ocna), 7 velnițe (1 la Bacău, 2 la Moinești, 2 la Târgu Ocna și 2 la Căiuți), 20 de fierării (8 la Bacău, 2 la Moinești, 10 la Târgu Ocna), 11 mori (3 la Bacău, 2 la Moinești și 6 la Târgu Ocna) și 8 fierăstraie (la Târgu Ocna)²¹.

În catagrafia din 1838, realizată în condițiile cerute de Regulamentul Organic, erau înregistrați în târgurile ținutului Bacău numeroși ciubotari, croitori, „brăhari”, „herari” etc. „Numai în orașul de reședință al ținutului au fost găsiți 159 de meseriași și negustori, plus 95 de calfe”²².

Există și alte documente cu caracter fiscal precum **Catagrafiile sudiților din Ținutul Bacău**, alcătuite în anii 1825, 1832 și 1834 în care sunt menționați meșteri aparținând acestei categorii de populație (supuși străini). Întrucât consuliilor unor țări străine precum Austria, Rusia, Prusia, Franța și Anglia făceau numeroase abuzuri, acordând patente de protecție și unor persoane care nu erau îndreptățite să primească astfel de înlesniri, domitorul Ioniță Sandu Sturza poruncește ispravnicilor de ținuturi să întocmească liste cu supușii străini pe care să le înainteze Visteriei Moldovei.

Din informațiile furnizate de **Catagrafia** din 1825 desprindem faptul că sudiții

¹⁸ Ioan Murariu, **Ținutul Bacău în secolele XV-XIX (I)**, în *Carpica*, XVI, 1984, p. 140.

¹⁹ Th. Codrescu, **Uricariul**, vol. VII, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1886, p. 288-298 și 313-318.

²⁰ Ioan Murariu, **Ținutul Bacău în secolele XV-XIX(II)**, în *Carpica*, XVII, p. 115.

²¹ **Ibidem**, p. 118, Anexa nr. 14 (informații din Arhivele Statului Iași, **fond Visterie**, Tr. 644, op. 708, dosar nr. 107, filele 13, 15, 17 și 19).

²² Idem, **Economia ținutului Bacău în prima jumătate a sec. al XIX-lea**, în *Carpica*, XI, 1979, p. 248.

acopereau o zonă importantă din activitățile meșteșugărești și de comerț desfășurate în Bacău. Aveau nu mai puțin de 32 de ocupații, dintre care menționăm doar câteva: ciubotar, croitor, cușmar, lăcătuș, meșter sticlă, pălărier, pietrar, cărătaș (fabricant sau negustor de trăsuri), săhăidăcar (șelar), sitar, stoler etc.²³.

Lista sudiților din Ținutul Bacău, alcătuită pentru Visteria Moldovei în anul 1832, menționează un număr de 47 de ocupații pentru sudiții care locuiau aici. Dintre acestea menționăm doar pe cele care indică meșteșugari: blănar, butnar, cărătaș, ciubotar, croitor, căciular, chetrar, curelar, desăgar, fierar, mungiu (lumânărar), olar, pălărier, stoler, sitar, tăbăcar etc.²⁴.

Doi ani mai târziu, în anul 1834, în catagrafia sudiților alcătuită la solicitarea Visteriei, datele erau raportate pe baza datelor oficiale deținute de Consulatul austriac, deci erau înregistrați doar cei care aveau acte în regulă. Cei mai mulți sudiți așezați acum în ținutul Bacău erau evrei care aveau diferite meserii: ciubotari, fierari, teslari, blănari, curelari, etc. sau oieri veniți din părțile Sibiului²⁵.

Într-un act din 1836, prezența meseriașilor evrei în Bacău era semnalată astfel: 1 alămar, 4 argintari, 1 boiangiu, 1 căldărar, 2 căciulari, 2 ciubotari, 21 croitori, 1 pietrar, 1 sticlă, 1 șepcar etc.²⁶.

În 1854, la Bacău trăiau un număr de 3812 evrei. Printre aceștia, un număr de 31 erau supuși străini, dintre care 5 erau meseriași: 2 croitori, 1 căldărar, 1 pietrar, 1 ciubotar. Tot acum aflăm că cei mai numeroși erau croitorii, ciubotarii și căciularii, care aveau bresle proprii²⁷.

Costache Radu, un fost primar al Bacăului, amintește faptul că pe la anul 1850 meșteșugari în orașul nostru erau „aproape numai români și unguri. Ei erau zidari, stoleri, cismari, bărbieri, cărătași, blănari, ferari. Ferarii, erau numai țigani, așezați toți pe o stradă ce se numea atunci „strada țigănime?”. Cei mai însemnați din meșteșugari, pe cât îmi aduc aminte, erau: Ianuș Iojă, Pavăl, Poltzer, N. Sascău, Toader Blănar, Oțoiu, Gh. Tăbăcariu, Ioniță Stoleriu, Ioan Lăcătușu, Măgărdici Cărătașu, Dănilă Țară-Lungă, C. Parămoale ș.a.”²⁸.

La 1841, Petrás Incze, parohul din Pustiana, răspundea unor întrebări puse de Döbrentei Gábor, secretarul Academiei de Științe Maghiare, referitoare la indeletnicirile populației catolice din Moldova. El preciza că aceștia practică diverse meșteșuguri ca

²³ Silviu Văcaru, **Sudiții din Ținutul Bacău în anul 1825**, în *Acta Bacovensia, Anuarul Arhivelor Naționale Bacău*, V, Onești, Editura Magic Print, 2010, p. 182.

²⁴ Eugenia Mărioara Mihalcea, **Sudiții din Ținutul Bacău în anul 1832**, în **Profioniștii noștri. 4. Dumitru Zaharia la 85 de ani**, p. 233.

²⁵ Silviu Văcaru, **Catagrafia sudiților din ținuturile Bacău și Neamț la anul 1834**, în *Acta Bacovensia, Anuarul Arhivelor Naționale Bacău*, VI, Onești, Editura Magic Print, 2011, p. 64.

²⁶ Arhivele Statului Iași, TR.696, op.372,nr.1554, apud I.Cara, **Obștea evreiască din Bacău**, București, 1995, p. 19.

²⁷ Idem, **Secretariatul de Stat al Moldovei**, Tr. 1772, op. 2020, nr. 31984, din 5 mai 1854, apud I.Cara, **Obștea evreiască din Bacău**, p. 20.

²⁸ Costache Radu, **Bacăul de la 1850-1900**, Bacău, 1906, p. 51.

„fierăritul, curelăritul, tăbăcăria, tâmplăria, lăcătușeria, cea de pălărier și alte munci manuale”²⁹. „Femeile torc și țes cu mare sârguință lâna, inul, cânepa, mătasea și bumbacul, din care pregătesc cu propriile lor mâini hainele de zi și de sărbătoare pentru bărbați, pentru copii, cât și pentru ele însele, și pentru fetele lor; totodată ele vând covoare în diferite culori, pregătite din in, cânepă, bumbac, cât și variate țesături; covoarele se numesc «festekès»”³⁰. Femeile își ajută bărbații la munca câmpului „dacă bărbații nu sunt ocupați cu pregătirea de doage și cercuri pentru roți”³¹. Fetele „își petrec zilele cu coaserea de ii, cu pregătirea de mărgăritare; la cusături ele împletesc firele de aur, mătase și de bumbac de diferite culori... La fel și bărbații sunt preocupați de pregătirea căruțelor, a săniilor sau a roabelor pe care le pregătesc pentru propriile necesități, foarte rar și pentru alții, dar foarte scump; iar de îndeletnicirile cu fierul nu se pricep aproape de loc”³². Adăposturile pentru ei și pentru animale „sunt făcute de ei înșiși, cu mâna lor din lemn, papură, din nuiiele”³³.

În anul 1889, într-un studiu agricol și economic al județului Bacău, realizat din ordinul Ministerului de Agricultură de la acea dată, autorul face o frumoasă pledoarie pentru menținerea industriei casnice pe care românii au moștenit-o de la strămoși. În susținerea argumentelor sale, el reproduce referatul lui C.A. Rosetti, ministru de interne, adresat consiliului de miniștri, pentru reînvierea industriei de casă. C.A. Rosetti propunea constituirea unei comisii pentru dezvoltarea industriei casnice naționale care să fie pusă sub patronajul Majestății Sale Regina. Consumatori ai acestei industrii ar trebui să fie Ministerul de interne (penitenciarele), Ministerul de război (pentru armată), Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice (prin așezăminte, mănăstiri, școli), eforturile spitalelor³⁴.

Autorul studiului amintit spune că „Industria casnică este complimentul vieții agricole puțin dezvoltată; ea, cu agricultura, se ajută și se susțin una pe alta. Torturile și țesăturile de lână, in și cânepă, și mai târziu de bumbac, de secole sunt vechea formă de ocupațiune a femeilor române. Asemenea peptănatul călțului și dărăcitul lânii, sucitul firelor, depănatul, urzitul, năvăditul și așezatul firelor în resboiu sunt industrii vechi casnice”³⁵.

Femeile românce din timpuri străvechi confecționau hainele de lucru și pe cele de sărbătoare, necesare tuturor membrilor familiei. Facerea săpunului în casă, facerea pâinei în menaj, sunt caracterile industriei de casă³⁶.

Românii din județul Bacău se mai dezvoltă ca „producători de lemne și construcțiune, mai cu seamă șindrilă, ca plutași, ca fabricanți de cobze, ca exploataitori

²⁹ Petrás Incze János, **Petrás**, Ediție bilingvă, Miercurea Ciuc, Editura Harghita, 2004, p. 108.

³⁰ **Ibidem**, p. 109.

³¹ **Ibidem**.

³² **Ibidem**, p. 109-110.

³³ **Ibidem**, p. 110.

³⁴ S.P. Radianu, **Studiu agricol și economic. Județul Bacău**, București, 1889, p. 209.

³⁵ **Ibidem**, p. 208.

³⁶ **Ibidem**

de păcură și sare”³⁷. Tăbăcăria „ocupă un loc însemnat printre industriile județului”³⁸.

În părțile de munte, producerea învelitoarelor (cergile) și a pânurei albe, precum și a dimiei, industrie curat țărănească, ocupă întreaga populațiune”³⁹.

Felurite cârpe de cap și ștergare de tot felul, din bumbac sau borangic, „tivite în modul cel mai luxos”, sunt „fala țăranilor din Bacău”⁴⁰.

Dârstele sunt „pive pentru îngroșatul saricelor” care sunt purtate de locuitorii din satele Cașin, Mănăstirea Cașin și Curița. Ele lucrează de la 1 iunie până la 1 octombrie și produc în acest interval 200-300 de bucăți⁴¹. Dacă astfel de haine erau purtate de câteva sute de mocani de la munte, ceilalți țărani poartă sumane care „sunt într-adevăr frumoase”. În ultimul timp se deschiseseră ateliere de fabricat sumane chiar și la orașe. Un astfel de exemplu este chiar Bacăul, unde se produc și se repară sumane pentru țărani”⁴².

Produsele agricole, dar și cele meșteșugărești, se vindeau în cele 31 de bâlciuri sau iarmaroace existente în județul Bacău. Dintre acestea 10 se țineau pe proprietatea comunelor și 20 pe acelea ale proprietarilor.

„Bâlciurile se țin la Ardeoani de 8 ori pe an, în Tețcani de 10 ori pe an, la Bacău de 3 ori pe an, la Bogdana de 4 ori, la Onești de 5 ori și la Cașin de 10 ori. Târguri se țin de mai multe ori pe an la Moinești și Părincea”⁴³.

Șase ani mai târziu, Ortensia Racoviță ne dă date statistice relevante pentru epocă. Ea dă numărul de locuitori din fiecare sat, pe sexe și pe etnii. La fiecare comună, atunci când indică numărul total al locuitorilor, ne spune câți erau agricultorii, câți erau meseriași, câți erau comercianți, câți erau industriași, câți practicau meserii libere. Este adevărat că în puține cazuri aflăm ce meserii erau practicate în comuna respectivă.

Din statistica alcătuită acum aflăm că la 1895 populația rurală județului Bacău era de 106.162 locuitori, Dintre aceștia 1.894 erau meseriași. Populația urbană era de 143.67 locuitori. Dintre aceștia 940 practicau diferite meserii⁴⁴. În general, numărul meșterilor dintr-o comună varia de la 1 la maxim 15. Sunt însă și comune unde numărul meșterilor era mai mare.

Astfel, la Brusturoasa, la un număr de 4.504 suflete erau 134 de meseriași⁴⁵. Autoarea menționează că aici erau 50 de ferăstrae de apă, 4 piue de bătut sumane, 1 morișcă de apă pentru fărâmat scoarțe de brad, 11 mori de apă și 1 fabrică de dulapi și

³⁷ **Ibidem**, p. 210.

³⁸ **Ibidem**.

³⁹ **Ibidem**, p. 211.

⁴⁰ **Ibidem**, p. 211.

⁴¹ **Ibidem**.

⁴² **Ibidem**, p. 212.

⁴³ **Ibidem**, p. 252.

⁴⁴ Ortensia Racoviță, **Dicționar geografic al județului Bacău**, București, 1895, p. 51.

⁴⁵ **Ibidem**, p. 183.

piue pentru sumane⁴⁶.

În comuna Buda din plasa Bistrița de sus, la o populație de 1.330 suflete , autoarea menționează 91 de meseriași⁴⁷.

În comuna Dărmănești, la o populație de 3.968 suflete, erau 150 de meseriași⁴⁸. Aici este menționată 1 fabrică de cherestea, 3 ferăstrae de apă, 5 mori, 2 dârste și 12 piue de bătut sumane.

La Drăgugești, comună rurală din plasa Tazlău de sus , la un număr de 2.445 de suflete erau 26 de meseriași⁴⁹.

În Grozești, comună din plasa Trotuș, la un număr de 3.288 locuitori erau 133 de meseriași⁵⁰. Pe lângă bogățiile naturale existente aici (păcură, izvoare cu apă sulfuroasă și feruginoasă, piatră calcaroasă și silicoasă, piatră de cioplit), autoarea menționează și industriile dezvoltate la acea dată în actuala comună Oituz: un cuptor sistematic pentru fabricarea varului și cimentului, 1 fabrică de cherestea pe aburi, 1 ferăstrău de apă, 2 mori, 1 fabrică de sticlă (care nu funcționa în acel moment din cauza unui incendiu)⁵¹.

Comuna Mănăstirea Cașin, cu un număr de 2.509 locuitori, avea 105 meseriași⁵², localitatea fiind bogată în piatră de var, piatră de construcție și păcură, avea o fabrică de petrol și 2 piue de bătut sumane⁵³.

La Cleja, comună cu 2.529 de locuitori , sunt menționați 14 meseriași. De aici se scoate piatră de var, din care se fabrică var, și tot aici sătenii fabrică pălării de paie, pe care le vând la târg⁵⁴.

La Nadișa, comună rurală din plasa Tazlăul de sus, trăiau la acea dată 2.039 suflete. Un număr de 1.432 erau agricultori și, dintre aceștia, o parte erau meșteșugari: 5 cizmari, 2 cojocari, 4 dulgheri, 11 rotari, 3 pietrari, 4 fierari și 7 confecționau cobze pentru lăutari⁵⁵.

Giosenii, comună rurală din plasa Siretul de jos, avea un număr de 13 meseriași la o populație de 2.636 de locuitori și avea pe teritoriul său 1 moară cu aburi, 2 mori de apă, 1 fabrică de spirt și 1 velniță părăsită⁵⁶.

Satul Cucuieții sau Cucuieții-Solonțului se află pe un „tărâm avut în piatră de var și în argilă, din care se fabrică ole de pământ”⁵⁷.

⁴⁶ *Ibidem*, p. 184.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 188.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 252.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 268.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 309.

⁵¹ *Ibidem*, p. 310.

⁵² *Ibidem*, p. 370.

⁵³ *Ibidem*, p. 372.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 233.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 380.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 298.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 249.

La vremea respectivă orașele Moinești și Comănești aveau statutul de comună rurală. La Moinești, localitate bogată în păcură, lemn și ape minerale existau 15 fabrici de petrol de lampă, 1 fabrică de lumânări de stearină, 1 fabrică sistematică pentru lemne de construcție, 1 ferăstrău de apă și 1 cazan de rachiu⁵⁸.

La Comănești, la un număr de 3.486 de locuitori erau 36 de meseriași și 250 de muncitori care lucrau la minele de cărbune, la extracția de păcură, la extracția de ozocherită și de piatră ornamentală. O parte din ei lucrau la fabrica de cherestea sau la cele 23 de ferăstrae⁵⁹. Tot aici erau mori și piue care se arendau la locuitori pe bani⁶⁰.

La Târgu-Ocna, comună rurală trăiau un număr de 280 de meseriași, la o populație de 6.525 de locuitori⁶¹. Aici erau 2 fabrici de pălării țărănești, 4 mori (una de apă și una cu abur), 1 olărie, 1 fabrică de gaz, 1 tăbăcărie, 1 fabrică de săpun, 1 fabrică de lumânări de ceară albă, cariere de piatră, mină de sare și puțuri pentru extracția păcurii⁶². Femeile făceau cămăși, ițari, țesături de lână, marama și borangiciuri, pe care le vindeau⁶³.

Alternarea muncilor agricole din timpul anotimpului călduros cu o meserie practică pe perioada iernii era răspândită nu numai în țări ca Elveția, Saxonia sau Belgia, ci și în numeroase regiuni ale țării noastre, în special în Munții Apuseni și în județele Muscel, Prahova și Bacău⁶⁴. Dintr-o statistică alcătuită în anul 1913, realizată după efectuarea recensământului din 1 ianuarie același an, în care este cuprinsă populația activă a satelor din județele țării și populația activă care mai are o activitate adiacentă (industrie, comerț, transporturi), găsim următoarele cifre referitoare la județul nostru: din totalul de 62.432 de bărbați, 5.567 aveau și o altă ocupație, iar din totalul de 52.456 de femei, un număr de 263 aveau și o altă ocupație. Pe total, raportat la numărul locuitorilor activi, aceste cifre reprezintă 9% din populația activă, plasând județul Bacău pe locul doi pe țară în privința răspândirii meseriilor⁶⁵. Deși din statistica acesta rezultă că județul Neamț are cea mai numeroasă populație cu ocupații meșteșugărești, autorul unui studiu se îndoiește că aceasta era realitatea.

Județele din vechiul regat în care industriile sătești erau mai răspândite erau Muscelul, Prahova și Bacăul.

Județul Bacău era un centru cu industrii sătești. „Foarte multă dogărie și butnărie, apoi cofe, ciubere etc. se fac mai cu seamă în comunele Cleja, Pancești, Faraoni, Helegiu. Multe din podgoriile țării se îndestulează cu vase fabricate din aceste localități”. La Cleja „unii din locuitori se ocupă cu facerea pălăriilor de paie, pe

⁵⁸ *Ibidem*, p. 366.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 238-239.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 240.

⁶¹ *Ibidem*, p. 545.

⁶² *Ibidem*, p. 547.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ Oreste Anastasiu, *Industria sătești în raport cu localizarea mării industrii*, București, Cultura Națională, 1928, p. 18.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 58.

care le vând”. La Nadișa, „dintre locuitori, iarna se mai ocupă: cinci cu cismăria, 11 cu rotăria, 3 cu pietrăria, 7 cu facerea de cobze pentru lăutari”. Rezultatul este: „casele sunt frumos construite și toate împrejmuite”⁶⁶.

„La Poduri și Bucești sunt mulți rotari”. La Parincea „locuitorii, afară că sunt mai toți agricultori, se mai ocupă iarna cu lemnăria, ciubotăria, croitoria, cojocăria”⁶⁷.

Dogăria obișnuită, care nu dispunea încă de „motorul care să dea cu mai multă repeziciune doagele la rindea” se practica mai ales în județele Muscel și Bacău. Pentru creșterea productivității muncii în acest domeniu era necesară introducerea electricității la sate⁶⁸.

Amplasarea celei mai mari fabrici de postav din vechiul regat la Buhuși nu a fost o simplă coincidență. Ea a fost amplasată acolo pentru că în această zonă „industria sătească a dimiilor era incomparabil mai dezvoltată ca în alte județe” și „beneficia de brațe cu pregătire profesională”⁶⁹.

Am pomenit mai sus faptul că la Nadișa un număr de săteni făceau cobze. Într-o scrisoare scrisă de Ion Popovici, notarul satului Nadișa în anul 1926, se menționa faptul că acestea se lucrau în cinci gospodării și că se „făceau după comanda primite de la orașe, aproximativ 2.000 de cobze anual”. Inițiatorul acestei industrii a fost Iordache Uricariu, cam pe la 1862. Pentru fabricarea lor se folosea „molift și paltin ambele bine uscate” și lemnul de cireș. Cobzele se vindeau în Moldova și Transilvania. Înainte de război se vindeau și în Rusia⁷⁰.

În anul 1929 era publicat un anuar cuprinzând numele comercianților, industriașilor, meseriașilor și agricultorilor din România⁷¹. Parcurgând această lucrare găsim informații precise despre numărul și numele meșterilor care lucrau la acea dată în satele și orașele județului Bacău. Constatăm că erau meșteri blănari, boiangii, brutari, croitori, curelari, cuțitari, cismari, cojocari, cuferari, dărăcitori de lână, dogari, dulgheri, fierari, funieri, lăcătuși, măcelari, morari, plăpumari, rotari, strungari, tâmplari, tinichigii, tocilari, torcători de lână, zidari etc. Dintre satele cu un număr mai mare de meșteri și cu o paletă variată a meseriilor practice amintim doar câteva: Căiuți, Cleja, Grozești, Faraoni, Dărmănești, Dămieniști, Onești, Parincea, Podu-Turcului, Prăjești, Răcăciuni, Săucești etc. Cei mai numeroși erau dogarii, fierarii, morarii, cismarii și croitorii. Constatăm că atât la orașe, cât și la sate, alături de meșterii români, erau foarte mulți meșteri evrei. O serie de meșteșuguri care erau menționate în documentele veacurilor anterioare nu mai apar acum, ceea ce denotă faptul că nu se mai practicau, pentru că și cerințele consumatorilor se modificaseră.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 69.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 70.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 77.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 133.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 55.

⁷¹ *Anuarul României pentru comerț, industrie, meserii și agricultură*, București, Editura Rudolf Moss, S.A., 1929.

Dintr-o lucrare consacrată orașului Bacău, desprindem informația potrivit căreia, în piața halei centrale și pe străzile orașului, puteau fi întâlniți „industriași manuali țigani” care stăruiau pentru desfacerea produselor lor: „capcane pentru șoareci, foarfeci, grătare, cuțite și în special piepteni țărănești, lucrăți din coarne de vită, cu oarecare măiestrie”⁷².

După al doilea război mondial, odată cu dezvoltarea cercetărilor etnografice la noi în țară, găsim informații despre practicarea unor meșteșuguri populare în județul Bacău într-o seamă de lucrări de specialitate. În deceniul al șaptelea al secolului trecut câteva din satele județului sunt menționate ca sate specializate în anumite meșteșuguri. În domeniul prelucrării lemnului sunt menționate Cleja, Faraoni, Pâncești și Băcești, care erau specializate în dogărit, Cleja care se specializase în împletituri din răchită, iar Bucșești, Poduri și Băcești, specializate în rotărit. La Parincea este menționată confecționarea textilelor de port popular. Satele Grozești, Solonț, Cucuieți, Călugăra, Băhnășeni, Frumoasa sunt menționate ca specializate în producerea ceramicii. Nadișa este și acum producătoare de cobze⁷³.

Într-o serie de lucrări consacrate ceramicii populare sunt amintite centre de ceramică din județul Bacău precum cele de la Oituz, Solonț, Cucuieți, Frumoasa, Băsești, Băhnășeni etc., asupra cărora vom reveni atunci când vom vorbi despre acest meșteșug.

Monografiile dedicate zonelor etnografice din județul Bacău, publicate în ultimele decenii ale secolului trecut, ne oferă informații despre meșteșugurile care se mai practicau atunci sau care se practicaseră până nu demult. Prelucrarea lemnului, prelucrarea fierului, prelucrarea pietrei, olăritul, cojocăritul și sumănăritul sunt amintite în zona Trotuș⁷⁴. Torsul și țesutul, prelucrarea lemnului, prelucrarea fierului, olăritul, cojocăritul și sumănăritul sunt prezentate în zona Bacău⁷⁵. Torsul și țesutul, prelucrarea lemnului, olăritul, prelucrarea fierului, sumănăritul și cojocăritul sunt prezentate în zona Colinelor Tutovei⁷⁶.

Atlasul Etnografic Român menționează numeroase sate din județul Bacău unde s-au practicat meșteșuguri legate de prelucrarea lemnului (Agăș, Răchitiș, Ghimeș-Făget, Ludași-Balcani, Berești-Tazlău, Berzunți, Dărmănești, Oituz, Mânăstirea Cașin, Cleja, Răcăciuni, Plopana, Roșiori, Oncești, Corbasca, Glăvănești, Coțofenești etc.), prelucrarea pietrei (Oituz, Berzunți, M-rea Cașin), prelucrarea lutului pentru oale (Oituz, Răchitoasa etc.) și fabricarea materialelor de construcție din argilă (Răchitiș, Agăș, Dărmănești, M-rea Cașin, Oituz, Cleja, Coțofenești, Plopana, Mărăști, Răchitoasa, Glăvănești), prelucrarea fierului (Răchitiș, Agăș, Dărmănești,

⁷² Gr. Grigorovici, **Bacăul din trecut și de azi**, Tipografia Municipiului Bacău, 1933, p. 210.

⁷³ Nicolae Dunăre, **Vechimea satelor specializate în meșteșuguri populare pe teritoriul României**, în *Cibinium*, Sibiu, 1967-68, Harta Sate specializate în meșteșuguri populare 2. Moldova, p. 42.

⁷⁴ Dorinel Ichim, **Zona etnografică Trotuș**, București, Editura Sport-Turism, 1983.

⁷⁵ Idem, **Zona etnografică Bacău**, București, Editura Sport-Turism, 1987.

⁷⁶ Florica Ichim și Dorinel Ichim, **Zona etnografică a Colinelor Tutovei**, Bacău, Editura Diagonal, 2002.

Oituz, M-rea Cașin, Berești-Tazlău, Berzunți, Berești-Bistrița, Cleja, Răcăciuni, Coțofenești, Roșiori, Plopana, Mărăști, Oncești, Răchitoasa, Corbasca, Glăvănești), prelucrarea fibrelor textile de origine vegetală și animală precum și prelucrarea peilor (sunt avute în vedere aceleași localități menționate anterior, acestea fiind localitățile unde au fost întreprinse cercetări etnografice). Vom analiza pe rând rezultatele care se desprind din această lucrare referitor la județul Bacău⁷⁷.

Lucrarea noastră își propune să abordeze doar meșteșugurile care se mai practică și să prezinte câteva portrete ale unor meșteri populari care au fost dar și a câtorva din cei care mai păstrează vii vechi meșteșuguri populare.

---

⁷⁷ **Atlasul Etnografic Român**, vol. III, București, Editura Academiei Române, 2008.